

Tilastoaineistojen salassapitovelvollisuus.

Tutkijan pyytäessä tilastoviranomaiselta niin yksityiskohtaisia tietoja, että niistä voi paljastua yksityistä tiedonantajaa koskevia seikkoja, joudutaan ottamaan huomioon mm. seuraavat säädökset.

Laki eräiden tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten (96/5)

6 § Jokainen on velvollinen pitämään salassa, mitä hän virassaan tai julkisessa toimessaan on tilastoviranomaisille annetuista tiedoista saanut tietää toisen taloudellisesta asemasta tai liikesuhteista, eikä kerättyjä tietoja saa käyttää muihin kuin tilastollisiin tarkoituksiin.

Asetus Tilastollisesta päätoimistosta (200/54).

5 § Asiakirjat, jotka sisältävät päätoimiston tilastoa varten hankkimia tai saamia tietoja, on päätoimiston pidettävä salaisina sillä tavoin kuin yleisten asiakirjojen julkisuudesta on erikseen säädetty. Tällaisia tietoja älköön myöskään siten julkaistako, että siitä koituu vahinkoa tai muuta haittaa asianomaisille.

Laki yleisten asiakirjojen julkisuudesta (83/51) ei mainitse erikseen tilastoja varten kerättyjä tietoja. Otan tähän kuitenkin sieltä muutaman säädöksen.

20 § 2 mom. (osa)

Jos muutoin on erityistä syytä sellaisen asiakirjan ilmaise-
miseen, jonka salassapitäminen ei ole lakannut, hankittakoon
siihen sen ministeriön lupa, jonka alainen asiakirjaa hallus-
saan pitävä viranomainen on.

17 § 2 mom.

Edellä 1 mom. tarkoitettuja asiakirjoja voidaan kuitenkin sen jälkeen, kun ne on siirretty yleis- tai siihen verrattavaan arkistoon, antaa tutkijain sekä muiden tarvitsijain tiedoksi asiakirjan käyttäjän annettua sitoumuksen siitä, ettei hän väärinkäytä asiakirjaa sen henkilön, jota asiakirja koskee, tai hänen läheisen omaisensa vahingoksi tai halventamiseksi.

27 § 1 mom.

... 17 § 2 momentissa tarkoitettun sitoumuksen rikkomisesta tuomittakoon syyllinen, jollei tekoa ole rangaistava virkarikoksena, sakkoon tai vankeuteen.

Eräitä päätelmiä edellisen johdosta.

1. Tilastoja koskevat säädökset eivät edellytä salassapitovelvollisuudelle määräaikoja eikä poikkeuksien tekemistä. Esim. tutkimustoimintaa ei ole asetettu erikoisasemaan.
2. Laki asiakirjojen julkisuudesta määrittelee tiettyjä määräaikoja ja sallii tutkijoiden osalta poikkeuksia ehdolla, että tehdään salassapitositoumus.
3. Tilastoja koskevat säädökset tuntevat vain käytön tilastollisiin tarkoituksiin ja salassapidon kriteeri on "koituu vahinkoa tai muuta haittaa asianomaisille".
4. Laki asiakirjojen julkisuudesta antaa mahdollisuuden anoa poikkeuslupaa ministeriöportaasta. Tilastoja koskevat erityissäädökset eivät tunne tätä mahdollisuutta. Tietojen luovuttaminen, jos on hankittu tietojen antajan lupa, lienee mahdollista molempien mukaan.

5. Laki asiakirjojen julkisuudesta asettaa salassapitolupauksen rikkojan rangaistusseuraamuksen alaiseksi.
6. Kun ajallisesti myöhemmin annettuja erityissäännöksiä lienee pidettävä ensisijaisina, tarkoittanee Päätoimiston asetuksessa oleva viittaus lakiin yleisten asiakirjojen julkisuudesta sitä, että tätä lakia on sovellettava vain niissä kohdin, joissa laki tietojen antamisesta virallisia tilastoja varten ei anna ohjetta. Tämä johtaisi ankarimpien rajoitusten mukaiseen tulkintaan, sillä tilastosäädökset eivät tunne esim. määräaikojen loppumista, erityismenettelyä tutkijoiden suhteen. Toisaalta olisi mahdollista kyllä myös lievempikin tulkinta nojautuen säädökseen, että julkaisemisesta ei saa aiheutua vahinkoa tai muuta haittaa asianomaisille. Vahingon tai muun haitan käsitettä ja sen astetta ei ole kuitenkaan missään määritetty.

Lopputoteamukseksi jää, että salassapitovelvollisuus on erittäin ankara. Suhtautuipa tilastoviranomainen tutkijaan miten myötämielisesti tahansa, ovat sen kädet suuressa määrin sidotut. Tilastoaineistojen haltija voi joutua tekemään ratkaisunsa olosuhteissa, joissa toinen vaihtoehto voi johtaa tutkimusta vaikeuttavaan ja ulkopuolisesti katsoen epätarkoituksenmukaiseen kieltäytymiseen luovuttamasta tietoja ja toinen vaihtoehto ääritapauksissa jopa virkarikossyytteeseen. Mitään ohjeeksi kelpaavia ennakkotapauksia ei ole olemassa. Tuomioistuimet tai auktoritatiiviset oikeusviranomaiset eivät ole joutuneet ratkaisemaan tällaisia asioita. On varsin kysymyksenalaista, kannattaisiko edes pyrkiäkään mihinkään ennakkokannanottoihin (esim. oikeuskanslerin) tai olemassaolevien säädösten muuttamiseen, sillä tällaiset toimenpiteet voivat johtaa ratkaisuihin, jotka säädöksiä tai niiden tulkintaa täsmentämällä, hävittävät senkin "pelivaran", mikä nykyisin käytännössä on olemassa.